

UDK 37:314.151.3(82=163.6)
1.01 Izvirni znanstveni članek
Prejeto: 15. 4. 2021

Matic Intihar*

Slovensko izseljensko šolstvo v Buenos Airesu pred drugo svetovno vojno

Slovenian Emigrant Education in Buenos Aires before World War II

Izvleček

Izseljevanje je pojav, ki je Slovence zaznamoval skozi celotno zgodovino. Potekal je v več obdobjih in v različne dele sveta. Veliko Slovencev se je naselilo v Argentini. Posamezniki, ki so se v to državo priselili pred prvo svetovno vojno, večinoma niso zgradili trajnejših slovenskih skupnosti. Ščasoma so se skoraj povsem asimilirali. Največ Slovencev se je v Argentino izselilo v obdobju med obema svetovnjima vojnama. Ustaliili so se predvsem v glavnem mestu Buenos Aires. Šlo je večinoma za Primorce in Prekmurce ter manjše število Beneških Slovencev. Vse tri skupnosti so ustanavljale lastna društva. Nekatera med njimi so organizirala tudi slovensko šolsko dejavnost.

Abstract

Emigration is a phenomenon that has been associated with Slovenes throughout history. Slovenes emigrated to various countries over different periods of time. Many of them settled down in Argentina. Most individuals who immigrated to Argentina before World War I didn't establish permanent Slovenian communities and eventually almost completely assimilated. Most Slovenes, between emigrated to Argentina between the two World Wars. They settled primarily in the capital, Buenos Aires. These settlers predominantly came from Slovenian regions Primorje and Prekmurje and some from Benečija in Italy. All three communities formed their own societies. Some of them also organized their own Slovenian schools or language courses.

Key words: Argentina, Buenos Aires, emigration, emigrant education, Primorci

Ključne besede: Argentina, Buenos Aires, izseljevanje, izseljensko šolstvo, Primorci

Uvod

V zgodovini slovenskega prostora bi težko našli dejavnik, ki ga je zaznamoval močneje kot migracije. Pojavljale so se v vseh zgodovinskih obdobjih in

* Matic Intihar, prof. zgodovine in geografije, vodič v SŠM, e-pošta: matic.intihar94@gmail.com

pustile različno globoke sledi v pokrajini in družbi. Slabe ekonomske razmere na Slovenskem in vzpon fašizma v Italiji so v svet pognale veliko število ljudi tudi v obdobju med obema svetovnima vojnama. Slovenci so se v tem obdobju izseljevali predvsem v države zahodne Evrope, vedno bolj množično pa tudi v tedaj eksotično Argentino.

Prvi Slovenci v Argentini

Prve posameznike, ki so se z območja današnje Slovenije naselili in delovali v Južni Ameriki, lahko zasledimo v 17. stoletju. Šlo je predvsem za jezuitske misijonarje, ki v okolju in družbi niso pustili trajnejših sledi.¹

Nekako v sedemdesetih letih 19. stoletja so nekatere južnoameriške države, med njimi tudi Argentina, začele aktivno naseljevati večja prazna območja svojih držav. Sledili so geslu »vladati je naseljevati«. Od načrtnega privabljanja evropskih naseljencev so si obetali utrditev oblasti in večjo prisotnost na delu državnega ozemlja, pa tudi prihod liberalnega duha in gospodarski razvoj. S slovenskega ozemlja so privabili predvsem primorske in notranjske kmete, ki so domovino zapustili v iskanju boljšega življenja. Prvih petdeset slovenskih družin je prišlo leta 1878 iz okolice Trsta in Gorice. Kot posledica tega naselitvenega vala so se v grobem izoblikovala tri naselitvena območja Slovencev. Nekateri so se naselili na jugu Brazilije, drugi na argentinsko-paragvajski meji, tretji pa v provincah Santa Fe in Entre Rios ob reki Parana v Argentini. Iz tega obdobja je treba omeniti organizacijo Jugoslovenska narodna obrana, v kateri je deloval tudi slovenski odsek.² Odsek Slovenija je bil ustanovljen leta 1919 in velja za prvo slovensko organizacijo v Južni Ameriki nasploh.³

Ladijske prevoze so izvajala večinoma tuja podjetja. Leta 1908 pa je tržaška družba Austro-Americana v dogovoru z brazilsko vlado sklenila dogovor o odprtu južnoameriške izseljenske proge. Redno linijo so vzdrževali tudi z Argentino.⁴

Izseljenci med obema vojnama

Po prvi svetovni vojni in propadu Avstro-Ogrske so nastale nove okoliščine, ki so v naslednjih desetletjih močno vplivale na izseljevanje Slovencev. Po določitih Londonskega sporazuma je Italiji pripadel velik del slovenskega Pri-

1 Irene Mislej, Kulturna zgodovina Slovencev v Južni Ameriki, *Kulturno ustvarjanje Slovencev v Južni Ameriki*, (ur. Irene Mislej), Ljubljana 1995, str. 15.

2 T. D., Prvi Slovenci v Argentini, *Svobodna Slovenija* 61, 2002, št. 28, str. 2; Catalina Banko, Pablo Mouzakis, Slovene immigration to Argentina in the inter-war period, *Dve domovini*, 2003, št. 18, str. 145–158.

3 Irene Mislej, Odsek Slovenija v Buenos Airesu, *Slovenski koledar* (ur. Jože Prešeren), Ljubljana 1989, str. 143.

4 Aleksej Kalc, Nekateri vidiki primorskega izseljevanja v Južno Ameriko do prve svetovne vojne, *Kulturno ustvarjanje Slovencev v Južni Ameriki* (ur. Irene Mislej), Ljubljana 1995, str. 39–40.

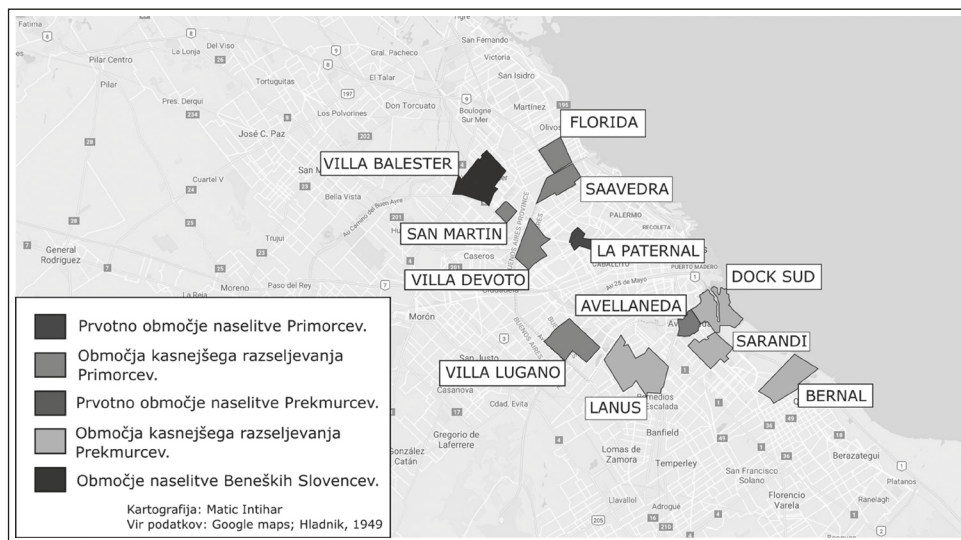
morja. Za rapalsko mejo je ostalo približno 340.000 Slovencev. Fašistični prevzem oblasti leta 1922 je pomenil začetek močnih raznarodovalnih pritiskov na primorske rojake. Veliko ljudi s tega območja se je odločilo za prebeg oziroma selitev v Kraljevino SHS ali tujino. Italijanske oblasti tega niso ovirale, ampak s hitrim izdajanjem dokumentov še pospeševale. Argentina je v bila v tem času država v vzponu in ni ovirala priseljevanja. Največ slovenskih izseljencev se je v to državo izselilo med letoma 1926 in 1929. Političnim vzrokom za selitev se je takrat pridružila še svetovna gospodarska kriza. Poleg Primorcev se je takrat za izselitev odločilo tudi precej Prekmurcev in Beneških Slovencev. Irene Mislej navaja, da se je med obema vojnama v Argentino izselilo do trideset tisoč Slovencev. Podobne številke navaja Vlado Valenčič. Glede na ocene italijanske državne statistike, naj bi se v Argentino pred drugo svetovno vojno izselilo okoli 22.000 oseb slovenskega rodu iz Julijske krajine.⁵

V svet so družine in posamezniki odhajali iz francoskih, nemških in italijanskih pristanišč. Ob prihodu v Argentino so smeli nekaj časa bivati v Imigrantskem hotelu v Buenos Airesu. Slovencem je informacije in pomoč pri organizaciji nadaljnega življenja dajala odvetniška pisarna Rudolfa Lebana. Leta 1927 je izdala brošuro z napotki za slovenske prišleke. Izdajatelji so jo označili celo za prvo slovensko tiskano delo v Argentini. Ozemeljska širitev Argentine in naseljevanje države je bilo do začetka 20. stoletja povečini že zaključeno. Zunaj urbanih središč so ostali na voljo za kolonizacijo le še človeku neprijazni predeli. Slovenci, ki so povečini kot kmetje v Argentino prispeli v obdobju med obema vojnama, so se zato lahko zaposlili predvsem v industriji. Naselili so se v večjih mestih: v Rosariu, Cordobi in širšem Buenos Airesu. V največjem in glavnem argentinskem mestu so se Primorci ustalili predvsem v predelu La Paternal in okolici. Zaposlovali so se v tamkajšnjih tovarnah ter pri gradbenih in komunalnih delih, ženske pa so se udinjale kot hišne pomočnice. Prekmurci so bivali na območju, imenovanem Avellaneda. Veliko jih je delo našlo v mesni industriji. Manjša skupnost Beneških Slovencev se je naselila v Villi Balester.⁶ Pred letom 1930 je skupnost v La Paternalu štela okrog pet tisoč Slovencev. Prisotnost slovenskega življa na tem območju ponazori tudi podatek, da je okoli leta 1932 tu delovalo 14 slovenskih gostiln.⁷ Kasnejše stanje pa zanimivo opiše duhovnik Janez Hladnik, ki je leta 1936 prispel v Buenos Aires kot izseljenski duhovnik: *»Mestna četrt Paternal je bila menda nekoč vsa slovenska. Slovensko se je pelo, slovensko so kleli, po slovensko so pili, včasih se tudi stepili. Ko sem prišel jaz, se je Paternal že precej razšel ter se preselil v Villa Devoto, v Saavedro in v San Martin. Le majhen del rojakov je še živel v bližini. To so bili Primorci.«* Prekmurci navadno že zaradi oddaljenosti niso prihajali v

5 Mislej 1995, str. 7; Milica Kacin-Wohinz, Raznarodovanje primorskih Slovencev – dejavnik za izseljevanje, *Kulturno ustvarjanje Slovencev v Južni Ameriki* (ur. Irene Mislej), Ljubljana 1995, str. 24; Vlado Valenčič, Izseljevanje Slovencev v tujino do druge svetovne vojne, *Dve domovini*, 1990, št. 1 (1990), str. 69. (pridobljeno: februarja 2020).

6 Marko Sjekloča, *Čez morje v pozabo*, Celje: Fit media, 2004, str. 94, str. 95, 96, 100, 101; Banko, Mouzakis 2003, str. 151.

7 Vedno manj gostilen na Peternalu, *Slovenski tednik*, 4, 1932, št. 163, str. 2.

Zemljevid prikazuje soseske, kjer so bivali in še bivajo različne skupine slovenskih izseljencev.

La Paternal.⁸ Irene Mislej piše, da so primorski izseljenci v La Paternalu povečini bivali v najetih sobah ali bivališčih. V Villi Devoto pa so imeli možnost ugodnega nakupa manjših zemljišč in gradnje lastnih hiš, kar je pogosto predstavljalo manjši finančni zalogaj kot plačevanje visokih najemnin v ožjem Buenos Airesu.⁹

Da bi lažje negovali slovensko kulturo in povezanost skupnosti v tujem okolju, so izseljenci začeli organizirati slovenska društva. Primorske politične begunce je povezovala tudi izkušnja fašizma. Slednji so pred prvo svetovno vojno ustanovili društva: Ljudski oder, Slovensko prosvetno društvo, Sokolsko društvo La Paternal (kasneje Izseljensko društvo Tabor), Gospodarsko podporno društvo Slovencev Naš dom v Villi Devoto (Naš dom) in Slovenski dom. Vsa omenjena društva niso delovala hkrati, nekatera so med seboj združevali, jih preimenovali in ukinjali ipd. Člani primorskih društev so se delili predvsem po politični pripadnosti. Dolenjci in Belokranjci v La Paternalu so menda zaradi zaprtosti primorskih društev leta 1938 ustanovili še Jugoslovansko društvo Samopomoč Slovencev. Prekmurkim in beneškoslovenskim izseljencem do druge svetovne vojne ni uspelo organizirati lastnega društva.¹⁰

8 Janez Hladnik, *Od Triglava do Andov*, 2. izdaja, Ljubljana, Gorica: Župnija Rovte, Založba Družina, Goriška Mohorjeva družba, 2018, str. 184.

9 Irene Mislej, Slovensko šolstvo v Argentini, *Slovenski koledar* (ur. Jože Prešeren), Ljubljana 1990, str. 143; Rado Genorio, Socialnogeografske značilnosti razvoja poselitve v Slovencev v Buenos Airesu, *Geographica Slovenica*, 23, 1991, str. 425–426. https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/gs_clanki/GS_2301_423-438.pdf (pridobljeno: aprila 2020).

10 Matic Intihar, Slovensko izseljensko šolstvo na primeru Buenos Airesa, magistrska naloga, Filozofska fakulteta UL, 2020, str. 21.

Prva šola v Villi Devoto

V družtvih so kmalu dozorele tudi ideje o skrbi za mladino in šolsko dejavnost. Sjekloča v svoji knjigi *Čez morje* v pozabo omenja kratka tečaja slovenskega jezika, ki naj bi se odvijala na območju La Paternala in Ville Devoto že pred uradno ustanovitvijo slovenske šole.¹¹ Prvi, ki so začeli resneje organizirati slovensko šolstvo, so bili člani društva Sokol La Paternal. Mateja Ribarič navaja, da so pobudo za ustanovitev osnovnošolskega tečaja najprej podali starši.¹² Uvodni sestanek v hiši Alojzija Drufovke sta sklicala Avgust Štolfa in Anton Mislej. Prisotni so se dogovorili, da bodo najeli primerno sobo za pouk ter priskrbeli klopi in učbenike. Ustanovili so slovenski osnovnošolski tečaj v Villi Devoto nedaleč stran od sošeske La Paternal. Učenci so začeli pouk 14. maja 1933. Dvakrat na teden je šolo obiskovalo 25 učencev. Poučevali so Vlado Krmac, Stanislav Baretta in Ciril Jekše. Na njihovo prošnjo jim je Slovenska matica poslala večje število Kresnic. Te knjižice so vsebovale različne literarne zvrsti predvsem za otroke. Dravska banovina je malo kasneje naročila državnemu izseljeniškemu komisariatu, da je v Buenos Aires poslal tudi osnovnošolske učbenike.¹³

Naslednje leto (1934) se je v šolo vpisalo 23 učencev. Članom društva Sokol je uspelo priskrbeti pet šolskih klopi, stenski sliki Simona Gregorčiča in Ivana Cankarja ter zemljevida Evrope in Južne Amerike. Pouk je potekal v soboto popoldne, v nedeljo zjutraj ter včasih tudi med tednom. V primeru močnejšega naliva je zaradi oteženega dostopa do šole odpadel.¹⁴ Glede na okoliščine, je pouk potekal na različnih lokacijah. Novi list omenja nepravilnosti, ki so jih nasprotniki Sokolov očitali šolskemu odboru in učiteljem v društvu: *»Kolikokrat so morali ponavljati, da jih pri njihovem delu ne vodjo nikaki šovinistični nagibi, da je šola za vse naše slovenske otroke in da ni rečeno, da je sokolska, če je sokolsko društvo dalo pobudo za njeno ustanovitev!«*¹⁵

Leta 1934 so člani društva Sokol sprejeli odločitev o ukinitvi društva. Menili so, da za združevanje v sokolskem duhu zadostuje uradno jugoslovansko sokolsko društvo v Buenos Airesu. Ustanovili so novo društvo z imenom Izseljensko društvo Tabor. K društvenemu življenju so želeli privabiti več Slovencev. Tabor je prevzel tudi skrb za slovensko osnovno šolo v Villi Devoto. Društvo je konec februarja 1935 začelo izvajati enak tečaj še v svojih novih društvenih prostorih v ulici Paz Soldan 4924 na območju La Paternala.¹⁶ Prvo leto se je sem vpisalo okoli 20 otrok. Tu so poučevali Josip Švagelj, Franc Lakner, Viktor Kjuder, Rajko Rajer, Matilda Zugwitz in neka gospa Blaznik. Nekateri učitelji so poučevali tako v Villi

¹¹ Sjekloča 2004, str. 160.

¹² Mateja Ribarič, *Slovensko šolstvo v Argentini in Avstraliji*, diplomska naloga, Filozofska fakulteta UL, 1991.

¹³ Mislej 1990, str. 187.

¹⁴ Slovenska osnovna šola v Buenos Airesu: otvoritev II. šolskega leta, *Novi list*, 1, 1934, št. 36, str. 2.

¹⁵ Prva slovenska osnovna šola v Buenos Airesu, *Novi list*, 1, 1933, št. 15, str. 7.

¹⁶ Naša šola na Paternalu, *Novi list*, 2, 1936, št. 71, str. 2.

*Učenci prve slovenske šole v Villi Devoto leta 1933
(Irene Mislej, Slovensko šolstvo v Argentini, 1990, str. 187).*

Devoto kot v La Paternalu. Pouk je bil v prvi vrsti namenjen učenju slovenščine, predmetnik pa je vseboval tudi petje, ročna dela in podobno.¹⁷ Zaradi izdatkov, ki jih je predstavljalo vzdrževanje slovenskih osnovnošolskih tečajev, naj bi društvu Tabor zmanjkovalo denarja za druge dejavnosti. Velik strošek za društvo je predstavljala predvsem najemnina za sobi, v katerih sta potekali slovenski šoli.¹⁸ Šolski odsek Tabora je na enem izmed občnih zborov poročal, da je za obe sobi v letu 1935 društvo odštelo 650 pesov. V podobnem letnem znesku so člani novoustanovljenega društva Naš dom tedaj odplačevali zemljišče, kjer so zidali lastne prostore.¹⁹ Slovensko šolo v društvu Tabor sta včasih finančno podprla tudi Slovensko prosvetno društvo in Ljudski oder. Sredstva za šolski sklad so zbirali na kulturnih in zabavnih prireditvah, nekateri posamezniki pa so finančno podprli prvo slovensko osnovno šolo v Buenos Airesu tudi tako, da so darovali denar namesto venca ali sveč ob pogrebih članov skupnosti. Donatorje in višino prispevkov je v več številkah objavil Slovenski tednik.

Leta 1935 je bilo v Villi Devoto ustanovljeno še Gospodarsko podporno društvo Slovencev Naš dom (GPDS). Na ustanovnem občnem zboru društva leta 1935

17 Franc Lakner, Slovenska šola na Paternalu, *Letopis južnoameriških Slovencev za leto 1941 = Anuario de los Eslovenos en Sud America: koledar* (ur. Andrej Škrbec), Buenos Aires 1941, str. 64; Mateja Ribarič, Slovensko šolstvo v Argentini in Avstraliji, diplomska naloga, Filozofska fakulteta UL, 1991, str. 13.

18 Franc Kovač, Naš dom, *Letopis južnoameriških Slovencev za leto 1941 = Anuario de los Eslovenos en Sud America: koledar* (ur. Andrej Škrbec), Buenos Aires 1941, str. 36.

19 Občni zbor Tabora, *Novi list*, 3, 1936, št. 116, str. 1.

Prva Slovenska Osnovna Šola
IZ VILLA DEVOTO

PRIREDI
na Božič dne 25. decembra t. l. prvo
“BOŽIČNICO”
v društvenih prostorih Sokola “La Paternal”,
Calle DONATO ALVAREZ 1486 ob 17. uri točno

SPORED

1. Govor;
2. Razne pevske točke in deklamacije;
3. “DOLGOVI”, groteska v enem prizoru;
4. “MIKLAVŽ PRIHAJA”, igrokaz v enem dejanju;
5. Obdarovanje naših malčkov;
6. Prosta zabava.

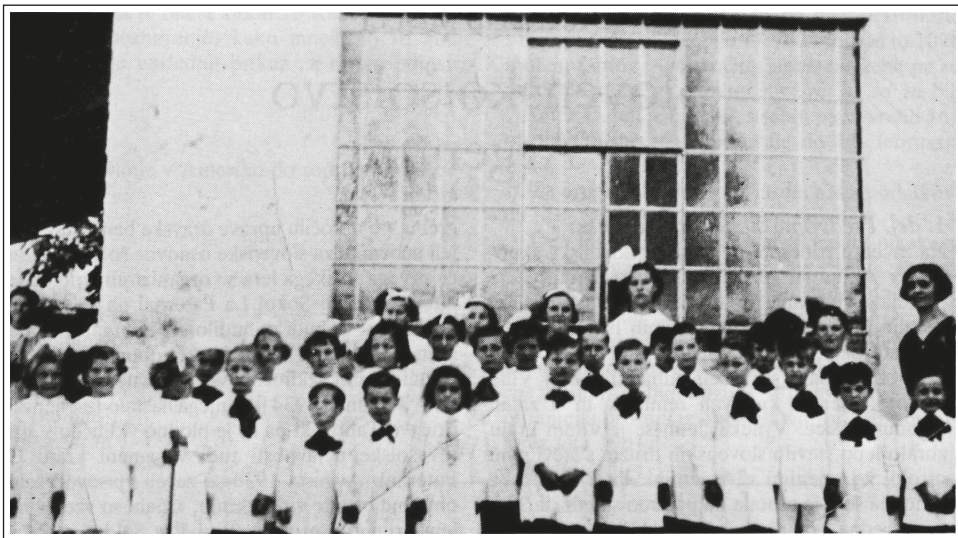
Vse točke predstavljajo učenske in učenci prve slov.
osnovne šole iz Villa Devoto.
K številni udeležbi vabi vse naše rojakinje in rojake ter naše malčke

ŠOLSKI ODBOR

Letak, objavljen v časopisu Novi list, vabi na prireditev prve slovenske osnovne šole leta 1933 (Prva slovenska osnovna šola iz Villa Devoto, 1933, str. 2).

se je med predstavniki slovenskih društev razvila živahna debata o šolski dejavnosti. Zastopnika društva Tabor sta izpostavila, da njihova šola ni dosegla zelenega uspeha, ker društva nimajo zadostnega smisla za potrebe slovenske šole. Starše sta obtožila, da so malomarni, ker ne pošiljajo otrok v šolo. Strinjala sta se, da pri organizaciji in nadzoru šole, ki ga je izvajalo izključno društvo Tabor, lahko sodelujejo tudi člani drugih društev. Vendar pa v drugih društvih niso našli ljudi, ki bi po njihovem mnenju lahko bili odgovorni za tako pomembno ustanovo. Predstavniki Prosvetnega društva je nasprotno trdil, da šola taka, kot je sedaj, ne bo nikoli uspešna, ker ji manjka načrt, kako se bo poučevalo in kakšna mora sploh biti izseljenska šola. Poudaril pa je tudi: »Šola pa ni vsaka koristna, posebno niso koristne tiste, ki slonijo na podlagi malikovanja bodisi pretirano verske ali nacionalne vzgoje.« Podobne pripombe o neodvisnosti šole je podal Ljudski oder in dodal: »O tem pa ni hotelo društvo Tabor ničesar slišati in je obdržalo še nadalje monopol nad šolo. Zato tudi, če šola ni vzpela, ne nosimo nobene odgovornosti.«²⁰ Ideološke razprtije so onemogočale širjenje slovenskega šolstva tudi

20 Iz občnega zbora G. P. D. S. v Villa Devoto, *Slovenski tednik*, 7, 1935, št. 302, str. 4.

Učenci slovenske šole, ki je potekala v prostorih Gospodarskega podpornega društva Slovencev Naš dom leta 1937. Na desni v temnem oblačilu stoji učiteljica Emilija Bajt (Irene Mislej, Slovensko šolstvo v Argentini, 1990, str. 188).

kasneje. Čeprav je v Buenos Airesu živelo na stotine slovenskih otrok, je slovenska tečaja leta 1936 obiskovalo le 33 otrok. Društva materialno niso zmogla vzdrževati lastnih tečajev. Odnos do dveh slovenskih tečajev pa je ostajal enak: »Društvo Tabor pač ne more zahtevati, da bodo vsi Slovenci pošiljali otroke v šolo, ki je last tistih, s katerimi se ne morejo razumeti.«²¹

Člani društva Naš dom so leta 1935 pridobili lastne prostore in eno izmed sob dali na uporabo šoli društva Tabor v Villi Devoto, ki je ponudbo sprejela. Leta 1937 so oba slovenska tečaja prenovili. Pouk je še naprej potekal v prostorih Našega doma. Ni jasno, katero društvo je od tedaj upravljalo tečaj. Zdi se, da je bil ustanovljen samostojen šolski organ. Slovenski list je glede tega 1. januarja 1938 zapisal: »Zaradi neke pretirane ljubezni do devotovske neodvisnosti, se devot-ski tečaji niso priključili naši osrednji šolski organizaciji, česar seveda ne moremo odobravati ...«²² V šoli v Villi Devoto je poučevala Emilija Bajt in šola je tedaj do-živela preporod. Poleg pouka so učenci in učitelji podobno kot drugje organizirali prireditve, dramske predstave in sodelovali v pevskem zboru.²³

Leta 1939 so se člani Gospodarskega podpornega društva Slovencev Naš dom, Ljudskega odra in Slovenskega podpornega društva Ivana Cankarja do-govorili, da bodo skupaj podpirali slovenski tečaj v Villi Devoto. K temu naj bi

21 A. Škrbec, Vprašanje slovenske šole, *Slovenski tednik*, 7, 1936, št. 339, str. 3.

22 Naši v Južni Ameriki v letu 1937, *Slovenski list*, 8, 1938, št. 52, str. 1.

23 Ribarič 1991, str. 13; Mislej 1990, str. 188–189.

jih spodbudila predvsem dva razloga. Paternalna šola je bila preveč oddaljena, nekateri posamezniki iz Ville Devoto pa se tudi niso strinjali z njenim učnim programom. Člani izvoljenega šolskega sveta so prihajali iz vseh omenjenih društev. Njegov predsednik je postal Anton Pejnovič. Pouk je še naprej potekal v prostorih Našega doma. Poučevala je Emilija Bajt.²⁴ Sodelovanje med tremi društvi je zdržalo le eno leto. Junija 1940 je GPDS sporočilo, da se Slovenska osnovna šola v Villi Devoto spremeni v društveni naraščaj GPDS. S tem se je priključila društvu kot odsek pod vodstvom osrednjega društvenega odbora.²⁵

Šola je delovala ves čas do smrti učiteljice Emilije Bajt 29. julija 1948. Njena prezgodnja smrt je skupaj s kasnejšo državno prepovedjo društvene dejavnosti tej šoli zadala dokončen udarec.²⁶

Šolski zavod v La Paternalu

Leta 1936 je bil imenovan za veleposlanika Kraljevine Jugoslavije v Argentini dr. Izidor Cankar, uveljavljeni pisatelj, kritik, umetnostni zgodovinar in bratranec pisatelja Ivana Cankarja. Izbrali so ga predvsem zaradi sposobnosti in ugleda. Njegovi predhodniki z izjemo Ivana Schwegla so veleposlaništvo vodili slabo. Med drugim so jih obtoževali korupcije. Kljub številnim izseljencem različnih jugoslovanskih narodov v Argentini se matična država zanje ni posebej zanimala. Cankar je tako dobil nalogo izboljšati delovanje jugoslovanskega veleposlaništva. Vsaj delno je skušal pomiriti napete in vedno bolj očitne strasti med Hrvati. Poleg hrvaških nacionalnih čustev so jugoslovanske oblasti skrbele tudi komunistične ideje, ki so imele trdno podporo med izseljenci. Joško Brajčev v Slovenskem izseljenskem koledarju za južno Ameriko za navadno leto 1937 takole oceni takratne kulturne razmere: »Zato ne govorim kar tja v en dan o potrebi slovenske izobrazbe in kulture v Buenos Airesu, ki ni na višini kot bi morala biti in bi bila lahko, če bi se vsi malo bolj pozanimali.«²⁷ Posebno tesne stike je Cankar hitro stkal s slovenskimi izseljenci iz Primorske. Pozornost je takoj namenil šolski dejavnosti. 31. januarja 1937 je sklical sestanek vseh jugoslovanskih organizacij z namenom, da bi ustanovili osrednji šolski odbor, ki bi usmerjal šolsko delo. Sestanek je vodil znani arhitekt Viktor Sulčič. Kmalu zatem je bilo ustanovljeno Jugoslovansko centralno šolsko združenje s Sulčičem kot predsednikom. Združenje naj bi pomagalo pri ustanavljanju krajevnih šol in tečajev materinščine, za katere bi skrbela krajevna šolska društva. Zbiralo bi tudi sredstva in z njimi

24 Ribarič 1991, str. 17; Franc Štoka, Mirko Ščurk, 40 let Delavskega kulturnega društva »Ljudski oder« v Buenos Airesu, *Slovenski izseljenski koledar* (ur. Zima Vrščaj, Mila Šenk), Ljubljana 1965, str. 206.

25 Naznanilo, *Slovenski list*, 11, 1940, št. 170, str. 3.

26 Ribarič 1991, str. 13; Mislej 1990, str. 188–189.

27 Joško Brajčev, Slovenska kultura v Buenos Airesu, *Slovenski izseljenski koledar za južno Ameriko: za navadno leto 1937* (ur. Andrej Škrbec, Ivan Kacin, Mirko Peljhan), Buenos Aires 1936, str. 63.

podpiralo šolska društva, zastopalo vso jugoslovansko šolsko organizacijo pred argentinskimi in domačimi oblastmi, sestavljalo učne načrte ter vodilo nadzor nad vsemi šolami. Cankar je načrtoval nadgradnjo srbsko-hrvaških in slovenskih šol ter ustanovitev novih.²⁸

Nekaj dni po skupnem sestanku z veleposlanikom so se samostojno sešli še predstavniki Slovenskega prosvetnega društva, Tabora in Našega doma. Ustanovili so Pripravljalni odbor za ustanovitev slovenskega šolskega društva. Sklenili so, da bodo organizirali slovenske šole v treh okrajih, kjer bodo poučevali slovenščino, zgodovino in zemljepis. V pošte so prišli okraji: Villa Devoto, La Paternal in Saavedra. V La Paternalu so obstoječi slovenski tečaj še dodatno nadgradili, ker so tam starši na sestankih z odborniki pokazali največje zanimanje za slovensko šolo. V tamkajšnjih prostorih društva Tabor na ulici Paz Saldan so 3. aprila 1937 uradno ustanovili skupno Slovensko šolsko društvo La Paternal, ki je delovalo v okviru Jugoslovanskega centralnega šolskega združenja. Odprli so tudi prenovljen slovenski tečaj. Ustanovi je pripadal tudi vrtec. Jugoslovansko veleposlaništvo je šolo denarno podprlo in opremilo šolske prostore. Argentinski šolski nadzornik, ki je šolo obiskal, ni imel nobenih pripomb. V šoli so poučevale slovenske Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja iz Maribora.²⁹ V letu 1937 jih je bilo v celotni Argentini 41.³⁰ Glede na prispevke v Slovenskem listu, gre sklepati, da slovenskega tečaja v Saavedri niso ustanovili, saj ga časopisje ne omenja.

Slovenska šola La Paternal, v nekaterih virih se navaja tudi ime Zavod presvetega Srca Jezusovega, je začela pouk 4. aprila 1937. Za predsednika je bil izvoljen Franc Lakner. V zavodu so pod vodstvom prednice s. Iluminate Reven učile tri šolske sestre. V šolo se je vpisalo 24 učencev. Do konca šolskega leta se je njihovo število povečalo na 36. Vrtec je sprejemal otroke od 3. do 6. leta, osnovna šola pa je vpisovala otroke od 6. leta naprej. Najmlajši so v ustanovi preživel cel dan, šoloobvezni učenci pa so pol dneva obiskovali argentinsko šolo. V prostorih slovenske šole so nato najprej dokončali argentinsko domačo nalogo, zatem pa še

28 Andrej Rahten, Izidor Cankar and the Royal Yugoslav Legation in Buenos Aires, *Dve domovini*, 2009, št. 29, str. 73–77. http://twohomelands.zrc-sazu.si/uploads/issues/1542886462_DD_TH_29_web.pdf (pridobljeno: marca 2020); Hladnik 2014, str. 190; Mislej 1990, str. 188; Prvi koraki za rešitev našega izseljenskega šolskega vprašanja, *Slovenski list*, 8, 1937, št. 6, str. 5.

29 Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja so se ločile od avstrijskih šolskih sester iz okolice Gradca. Pri razvoju organizacije je pomagal tudi Anton Martin Slomšek. Po propadu Avstro-Ogrske je družba pridobila samostojnost in ustanovila središče v Mariboru. Tu so sestre imele lastno učiteljsiše. Leta 1931 so prišle širit svoje poslanstvo v Argentino. Naselile so se v San Lorenzu pri Rosariu, približno 300 kilometrov oddaljenem od Buenos Airesa. Tu so poskusile organizirati šolo za otroke jugoslovanskih staršev, predvsem Slovencev. Vpis je bil v tem začetnem obdobju zelo slab, zato so denimo v vrtec sprejemale tudi argentinske malčke. Nekatere so delovale tudi med domorodnim prebivalstvom v Formozi na severovzhodu države. Čez čas so nekatere poskusile organizirati ljudsko šolo na obrobju Buenos Airesa v kraju San Antonio de Padua, kjer je bil frančiškanski samostan. Brezplačno šolo so ohranjale z opravljanjem dnine na bližnji pristani. Plačilo za to delo jim je zagotavljalo skromno preživetje.

30 Za slovensko šolstvo, *Slovenski list*, 8, 1937, št. 6, str. 5; Hladnik 2014, str. 187–188.

nekaj ur prisostvovali slovenskemu pouku. Za manjše plačilo so bili učencem na voljo tudi zajtrk, kosilo in popoldanska malica. Lakner opozarja, da je imela slovenska šola zaradi tega tudi socialno noto. Aprila 1938 je državna šolska komisija odredila, da prostori društva Tabor ne smejo biti v isti zgradbi kot slovenska šola. Društvo se je sklenilo izseliti. Pouk so prekinili. Čas brez pouka so člani šolskega društva izkoristili za prenovu prostorov. Šola je po izselitvi društva v uporabo dobila prostore celotne hiše. Od tedaj so tu bivale tudi šolske sestre, otrokom pa je bil na voljo internat. Šolo je tedaj obiskovalo 44 otrok, v letu 1939 pa 48. Učenci šole so sodelovali pri različnih izseljenskih prireditvah, poročila o delovanju šole pa so pogosto objavljali v Slovenskem listu. Število učencev se je počasi povečevalo. Letopis južnoameriških Slovencev za leto 1941 navaja, da je omenjeno šolo v četrtem letu delovanja obiskovalo 56 učencev.³¹

Zavod je bil sprva namenjen le slovenskim otrokom. Argentinsko šolsko ministrstvo je leta 1942 sprejelo sklep, da morajo biti tovrstne nacionalne ustanove odprte za vse otroke. Slovenski zavod je zaradi selitev Slovencev iz La Paternala v druge predele Buenos Airesa in vključevanja argentinske mladine v internat počasi izgubljal slovenski značaj. Dr. Irene Mislej je v članku iz leta 1990 poročala, da internat še vedno obstaja. Obiskujejo ga argentinski otroci.³²

Veleposlanik Cankar se je poleg ustanavljanja šol zavzemal tudi za gradnjo skupnega Jugoslovanskega doma. Menil je, da bi takšen kulturni center lahko povezal vse Jugoslovane. 25. junija 1939 so ob praznovanju Vidovega dne položili temeljni kamen za poslopje. Načrte za dom je pripravil arhitekt Viktor Sulčič. Dom so dogradili leta 1941, vendar zaradi druge svetovne vojne ni resnično zaživel.³³

Zavod svetega Cirila in Metoda

25. novembra 1933 je Benedikt Gomišček v soseski Villa Madero ustanovil zavod Lipa. Šlo je za zasebno deško vzgajališče s polnim imenom Zavod svetega Cirila in Metoda. Ustanova je sprejemala dečke med 4. in 14. letom starosti in jim omogočila vso oskrbo. Namenjena je bila predvsem slovenskim otrokom, katerih starši so bili zaradi službe ali drugih razlogov primorani oddati otroke med letom v tujo oskrbo. Gomišček je zaradi lažjega pokrivanja izdatkov sčasoma začel vpisovati tudi argentinske dečke. Pouk v zavodu je bil sestavljen iz dveh delov. Vsak dan so učenci prisostvovali štirim uram državne argentinske šole, preostale tri pa so bile namenjene posebnim vsebinam, ki jih je določal zavod. Omenjeni notranji del programa je verjetno v glavnem potekal v slovenščini. Gojenci zavoda so včasih nastopali na prireditvah slovenskih društev, kjer so se z recitiranjem slo-

31 Lakner, »Slovenska šola na Paternalu«, 64–66; Mislej 1990, str. 188.

32 Mislej 1990, str. 188.

33 Rahten 2009, str. 67.

venskih pesmi izkazali tudi argentinski dečki.³⁴ Ustanovo so podpirali nekateri dobrotniki in podjetja. Gomišček v zahvali, objavljeni v Slovenskem tedniku leta 1934, pove: »Večkrat smo bili primorani prositi pomoči, za naše učence, pri drugih. Lastnik zemljišča nam bode v kratkem poklonil v ta namen četrť kvadre zemlje. Tovarna svinca v Villa Lugano je prispevala za vse šolske potrebščine. Laboratory Suary so nas oskrbovali brezplačno z zdravili, itd. Hvala vam vsem.«³⁵ Obdobje delovanja ustanove v literaturi ni jasno opredeljeno. Objava v Slovenskem listu dokazuje, da je leta 1940 še sprejemala otroke. Mislej o njenem delovanju zapiše: »Uspešno je živela in se razvijala dolga leta.«³⁶

Šola v župniji svetega Rafaela

Leta 1939 sta bila v okraju Villa Devoto na novo ustanovljena javna šestrazredna župnijska šola in vrtec. Do leta 1940 sta delovala v okviru župnije svetega Rafaela. Njuno ustanovitev je podpiral izseljenski duhovnik Jože Kastelic. Vsaj del pouka je nedvomno potekal v slovenščini. V Villo Devoto so iz La Paternala dnevno prihajale sestre Roza Hrašovec in Frančiška Giminez ter tri civilne učiteljice.³⁷

Sklep

Do druge svetovne vojne je bogato društveno življenje uspelo organizirati le primorskim beguncem, ki jih je bilo največ. Pred drugo svetovno vojno so bila najpomembnejša društva Slovensko prosvetno društvo, Izseljensko društvo Tabor, GPDS Naš dom in Ljudski oder. Primorska skupnost ni bila enotna. Pogosto so bile v ospredju ideološke delitve. Razdrobljenost materialnih in človeških potencialov je dolgoročno slabo vplivala na delovanje društev. Veliko število društev samo po sebi ni bil omejujoč dejavnik. Glede na številnost slovenskih izseljencev v tem obdobju, bi bilo pričakovati, da več društev v svoje delo laže vključi razsejane posameznike. Zdi se, da so bile razmere za slovensko društveno življenje v Buenos Airesu drugačne. Velika večina Slovencev v društva ni zahajala, drugi pa so se, glede na svetovnonazorsko usmeritev, razdelili po več organizacijah.

Vsa slovenska društva pred prvo svetovno vojno so priznavala velik pomen, ki bi ga pri ohranjanju jezika in zavesti imeli slovenski tečaji. Kljub temu šole, ustanovljene v društvu Sokol leta 1933, niso materialno podpirali. Vsa društva so

34 Benedikt Gomišček, Naša pot.« *Slovenski tednik*, 8, 1936, št. 375, str. 8.

35 Benedikt Gomišček, Vzgojevališče Lipa, *Slovenski tednik*, 40, 1934, št. 281, str. 5.

36 Lipa, *Letopis južnoameriških Slovencev za leto 1941* = *Anuario de los Eslovenos en Sud America: koledar*, (ur. Andrej Škrbec), Buenos Aires 1941, str. 67; Mislej 1990, str. 189.

37 Ribarič 1991, str. 16.

sokolsko nadzorstvo nad šolo problematizirala v svojem tisku. Nestrinjanja so se odražala tudi v številu učencev. Šolo je obiskovalo le okoli 20 otrok. Njeno vzdrževanje je za Sokol in kasneje Tabor predstavljalo velik finančni zalogaj. Slovenska društva sredi tridesetih let 20. stoletja večinoma niso imela svoje infrastrukture. Vse prireditve in društvena srečanja so potekali v najetih prostorih. Najemanje prostorov za slovenski pouk je bilo drago. Preostala društva predvsem iz tega razloga niso organizirala lastnih šolskih aktivnosti. Širša vsebina slovenskih tečajev ni znana, očitno pa je, da niso imeli niti stalne vsebine niti enotnega ustroja. Tečaji so bili odvisni predvsem od razmer v posameznem društvu, angažiranosti posameznikov in pomoči iz domovine.

Prikaz ponazarja vse ustanove predvojne emigracije v Buenos Airesu, kjer je pred drugo svetovno vojno potekal pouk v slovenščini.

Dodaten društveni zagon je pri vseh Jugoslovanih v Buenos Airesu povzročil prihod veleposlanika dr. Izidorja Cankarja, ki mu je skupaj z društvi uspelo reorganizirati obstoječe izseljenske šole. Slovenski tečaj v La Paternalu so spremenili v zavod, ki je učencem omogočil celodnevno oskrbo. Njeno uvedbo so močno podpirali tudi starši otrok. Čeprav se je v zavod vsako leto vpisalo več učencev, njihovo število po dostopnih podatkih ni preseglo 60. Slovenci, ki so se med obema vojnoma izseljevali v Argentino, so bili povečini nižjega socialnega statusa, kar je nedvomno vplivalo tudi na njihov odnos do izobrazbe.

Paradokсно je, da so se številni Primorci izselili v Argentino zaradi fašističnega nasilja nad slovenstvom in zapostavljanja slovenščine, vendar jim v novi domovini zaradi opisanih razlogov ni uspelo ohraniti narodne identitete.

Beneški Slovenci in Prekmurci, ki so svoja društva ustanavljali v letih po drugi svetovni vojni, so pred vojno v primorska društva zahajali zelo redko. Obi-

skovali niso niti slovenskih šolskih tečajev, ki so jih organizirali Primorci. Razloge za to gre iskati v oddaljenosti njihovih bivališč, narečnih preprekah in očitni nepovezanosti slovenskih izseljencev v Argentini kot celoti. Morebiten zalet, ki bi ga dobila slovenska društva in šole zaradi prizadevanja veleposlanika Cankarja, je prekinila druga svetovna vojna. Sama vojna na delovanje društev sicer ni imela večjega vpliva, je pa prispevala k še večji ideološki polarizaciji. Vsa slovenska društva, razen Našega doma, so se leta 1947 povezala in ustanovila skupno društvo Slovenski ljudski dom. Nova društvo se je vključilo tudi v Slovansko unijo, organizacijo, ki je od leta 1941 povezovala različne slovanske skupine v Argentini. Zagovarjala je stališča Sovjetske zveze, v njej pa je imela pomembno vlogo tudi Komunistična partija Argentine (KPA). Levim skupinam nenaklonjena peronistična oblast je leta 1949 KPA in Slovansko unijo prepovedala. Tudi Slovenski ljudski dom je moral prenehati delovati. To je imelo pogubne posledice za jezikovno znanje in narodno zavest predvojnih slovenskih izseljencev. Društvo Naš dom je kot podporno in apolitično društvo kmalu lahko delovalo naprej, vendar šolske dejavnosti v društvu niso nikoli obnovili.³⁸

Viri in literatura

Časopisni viri

- Gomišček, Benedikt: Vzgojevališče Lipa, *Slovenski tednik*, 40, 1934, št. 281, str. 5. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1JBVJRDT/cb37710e-0e-84-46e0-84b3-1b547718ea8e/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Gomišček, Benedikt: Naša pot. *Slovenski tednik*, 8, 1936, št. 375, str. 8. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2JoNS4UW/cea08d75-9700-4e9a-b31e-182ed67392b6/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Iz občnega zbora G. P. D. S. v Villa Devoto, *Slovenski tednik*, 7, 1935, št. 302, str. 4. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MAPJLFXA/18caob33-ebif-43aa-b813-9ba05d89923e/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Naša šola na Paternalu, *Novi list*, 2, 1936, št. 71, str. 2. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-DGMH6ZY2/ofd776de-e408-447d-af6c-odd857024fc/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Naši v Južni Ameriki v letu 1937, *Slovenski list*, 8, 1938, št. 52, str. 1. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JCFBANYWM/be852ddb-f2f3-4b05-b1af-b500b586d1aa/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Naznanilo, *Slovenski list*, 11, 1940, št. 170, str. 3. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2ZWJTU4I/e6274266-8coe-4f8a-86ef-be644db1c143/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).

³⁸ Sjekloča 2004, str. 174–175. in Intihar 2020, str. 15.

- Občni zbor Tabora, *Novi list*, 3, 1936, št. 116, str. 1. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-A2IMFO2J/b9b2fcc1-0627-46c5-991e-1695a2coade7/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Prva slovenska osnovna šola iz Villa Devoto, *Novi list*, 1, 1933, št. 13, str. 2. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-OTEZ8SoN/8d45294f-3ef6-4e2a-b49d-35e646f1bf86/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Prva slovenska osnovna šola v Buenos Airesu, *Novi list*, 1, 1933, št. 15, str. 7. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-LRJQLLLB/553a3fco-9cfb-457a-99c3-3bdd55899629/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Prvi koraki za rešitev našega izseljenskega šolskega vprašanja, *Slovenski list*, 8, 1937, št. 6, str. 5. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-I733VYMC/dbe4a36c-42a5-48ec-9254-afa2e7be95a2/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Slovenska osnovna šola v Buenos Airesu: otvoritev II. šolskega leta, *Novi list*, 1, 1934, št. 36, str. 2. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZSHBM-1DW/9a58a1bd-746b-479d-9c6a-2e2528b3e937/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Škerbec, Andrej: Vprašanje slovenske šole, *Slovenski tednik*, 7, 1936, št. 339, str. 3. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-BGPPPH4L/c2147354-39f-1-4dco-a5ce-affc3fddf761/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- T. D.: Prvi Slovenci v Argentini, *Svobodna Slovenija* 61, 2002, št. 28, str. 2. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-EKVQH4VQ/442d2b24-6a77-435e-88bo-77c9e280883c/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Vedno manj gostilen na Peternalu, *Slovenski tednik*, 4, 1932, št. 163, str. 2. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-U5227DI9/4fa44f93-24c2-4019-9ffe-6e0eae6259fb/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).
- Za slovensko šolstvo, *Slovenski list*, 8, 1937, št. 6, str. 5. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-I733VYMC/dbe4a36c-42a5-48ec-9254-afa2e7be95a2/PDF> (pridobljeno: aprila 2020).

Literatura

- Banko, Catalina, Mouzakis, Pablo: Slovene immigration to Argentina in the inter-war period, *Dve domovini*, 2003, št. 18, str. 145–158. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-HPPZVoDW/75f201fd-a3ac-400a-aeb5-b-8c7468650e4/PDF> (pridobljeno: februarja 2020).
- Brajčev, Joško: Slovenska kultura v Buenos Airesu, *Slovenski izseljenski koledar za južno Ameriko : za navadno leto 1937* (ur. Andrej Škerbec, Ivan Kacin, Mirko Peljhan), Buenos Aires 1936.
- Genorio, Rado: Socialnogeografske značilnosti razvoja poselitve v Slovencev v Buenos Airesu, *Geographica Slovenica*, 23, 1991, str. 425–426. https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/gs_clanki/GS_2301_423-438.pdf (pridobljeno: april 2020).
- Hladnik, Janez: *Od Triglava do Andov*, 2. izdaja, Ljubljana, Gorica: Župnija Rovte, Založba Družina, Goriška Mohorjeva družba, 2018.

- Intihar, Matic: Slovensko izseljensko šolstvo na primeru Buenos Airesa, magistrska naloga, Filozofska fakulteta UL, 2020.
- Kacin-Wohinz, Milica: Raznarodovanje primorskih Slovencev – dejavnik za izseljevanje, *Kulturno ustvarjanje Slovencev v Južni Ameriki* (ur. Irene Mislej), Ljubljana 1995.
- Kalc, Aleksej: Nekateri vidiki primorskega izseljevanja v Južno Ameriko do prve svetovne vojne, *Kulturno ustvarjanje Slovencev v Južni Ameriki* (ur. Irene Mislej), Ljubljana 1995.
- Kovač, Franc: Naš dom, *Letopis Južnoameriških Slovencev za leto 1941 = Anuario de los Eslovenos en Sud America: koledar* (ur. Andrej Škrbec), Buenos Aires 1941.
- Lakner, Franc: Slovenska šola na Paternalu, *Letopis Južnoameriških Slovencev za leto 1941 = Anuario de los Eslovenos en Sud America: koledar* (ur. Andrej Škrbec), Buenos Aires 1941.
- Lipa, *Letopis južnoameriških Slovencev za leto 1941 = Anuario de los Eslovenos en Sud America: koledar* (ur. Andrej Škrbec), Buenos Aires 1941.
- Mislej, Irene: Kulturna zgodovina Slovencev v Južni Ameriki, *Kulturno ustvarjanje Slovencev v Južni Ameriki* (ur. Irene Mislej), Ljubljana 1995.
- Mislej, Irene: Odsek Slovenija v Buenos Airesu, *Slovenski koledar* (ur. Jože Prešeren), Ljubljana 1989.
- Mislej, Irene: Slovensko šolstvo v Argentini, *Slovenski koledar* (ur. Jože Prešeren), Ljubljana 1990.
- Rahten, Andrej: Izidor Cankar and the Royal Yugoslav Legation in Buenos Aires, *Dve domovini*, 2009 št. 29, str. 73–77. http://twohomelands.zrc-sazu.si/uploads/issues/1542886462_DD_TH_29_web.pdf (pridobljeno: marec 2020).
- Ribarič, Mateja: Slovensko šolstvo v Argentini in Avstraliji, diplomska naloga, Filozofska fakulteta UL, 1991.
- Sjekloča, Marko: *Čez morje v pozabo*, Celje: Fit media, 2004.
- Štoka, Franc, Ščurk, Mirko: 40 let Delavskega kulturnega društva »Ljudski oder« v Buenos Airesu, *Slovenski izseljenski koledar* (ur. Zima Vrščaj, Mila Šenk), Ljubljana 1965.
- Vlado Valenčič, Izseljevanje Slovencev v tujino do druge svetovne vojne, *Dve domovini*, 1990, št. 1 (1990), str. 69. (pridobljeno februarja 2020).

Povzetek

V obdobju med obema svetovnima vojnama se je v Argentino izselilo med 25.000 in 30.000 Slovencev. Zaradi možnosti zaposlitve so se večinoma naselili v glavnem mestu Buenos Aires. Tedanji slovenski priseljenci so izhajali iz Primorske, od koder so bežali pred fašističnim zatiranjem, iz Prekmurja, ki je bilo ekonomsko slabo razvito, in iz Beneške Slovenije, od koder so se posamezniki izseljevali zaradi obeh razlogov. Skupnosti Slovencev so se izoblikovale po različnih

delih Velikega Buenos Airesa. Na območju La Paternala so se ustalili Primorci, v Avellanedi Prekmurci in v Villi Balester Beneški Slovenci. Sčasoma so se s teh območij razseljevali tudi po drugih predelih razvijajočega se mesta. Skupnosti so ustanovljale različna društva, ki so negovala slovensko kulturo. Posamezna društva so organizirala lastne slovenske šolske tečaje, ki so skrbeli za prenašanje slovenščine na mlajše generacije. Politična neenotnost je dolgo onemogočala sodelovanje med njimi. Slovenskim šolskim tečajem v taki obliki ni uspelo blažiti asimilacijskih pritiskov na generacije otrok, rojenih v Argentini, kar je vplivalo na zaton slovenske zavesti.